

**ARCHEOLOGISCHE PROSPECTIE
MET INGREEP IN DE BODEM**

**A317 BEGIJNENSTRAAT 53-59
(SINT-LUTGARDISSCHOOL)**

**EINDRAPPORT
STAD ANTWERPEN DIENST ARCHEOLOGIE
Tim Bellens
Mei 2012**

COLOFON

Onderzoek

Archeologische prospectie met ingreep in de bodem
A317 Begijnenstraat 53-59
(Sint-Lutgardisschool)

Opdrachtgever

Sint-Lutgardisschool vzw

Uitvoerder

Stad Antwerpen dienst archeologie

Datum onderzoek

Februari 2012

Auteur

Tim Bellens

copyright Stad Antwerpen dienst archeologie

Zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van de
Stad Antwerpen dienst archeologie mag geen enkel onderdeel
of uittreksel van deze tekst worden weergegeven of in een
elektronische databank worden gevoegd, noch
gefotokopieerd of op een andere manier vermenigvuldigd.

INHOUDSTAFEL

1. IDENTIFICATIE.....	p. 4
1.1. VAN DE VERSLAGGEVER.....	p. 4
1.2. VAN HET ONDERZOEKSTERREIN.....	p. 4
1.3. KAART.....	p. 5
 2. ARCHEOLOGISCHE NOTA.....	p. 7
2.1. INLEIDING.....	p. 7
2.2. ONDERZOEKSSTRATEGIE.....	p. 9
2.3. RESULTATEN VAN DE ARCHEOLOGISCHE PROSPECTIE MET INGREEP IN DE BODEM.....	p. 12
2.4. INTERPRETATIE VAN DE RESULTATEN	p. 16
 3. BESLUIT.....	p. 17
3.1. ALGEMEEN BESLUIT.....	p. 17
3.2. AANBEVELINGEN.....	p. 18
 4. BIBLIOGRAFIE.....	p. 19
 5. FOTO'S.....	p. 19
 6. BIJLAGEN: PROFIELEN EN SPORENLIJST.....	p. 23

1. IDENTIFICATIE

1.1. VAN DE VERSLAGGEVER

Tim Bellens – consulent archeologie

Stad Antwerpen dienst archeologie

Postadres: Grote Markt 1 – 2000 Antwerpen

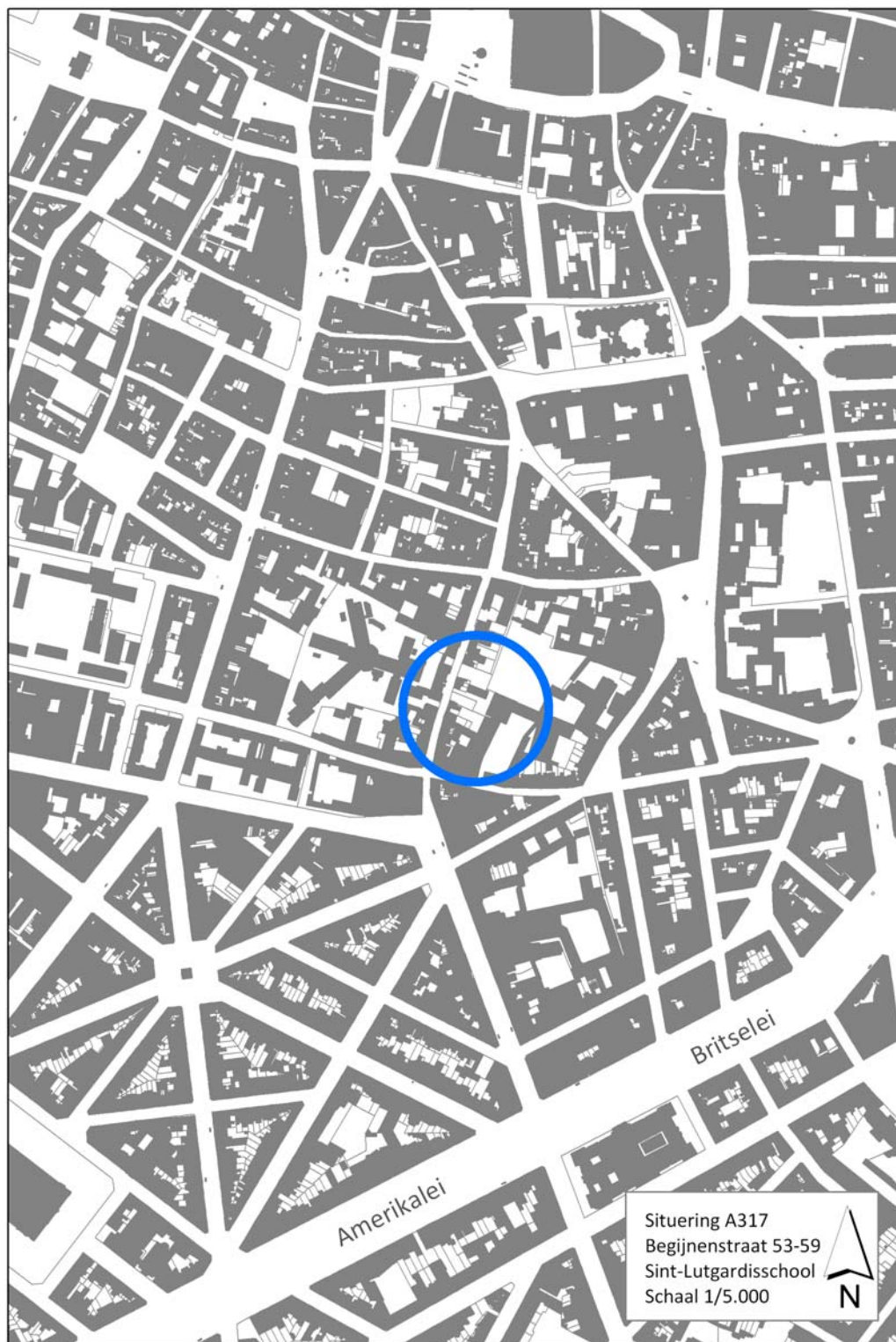
Kantooradres: Francis Wellesplein 1 – 2018 Antwerpen

1.2. VAN HET ONDERZOEKSTERREIN

Provincie	Antwerpen
Gemeente	Antwerpen
Deelgemeente	Antwerpen
Coördinaten	51°12'46" N 4°24'05" O
Kadastergegevens	afdeling 4 sectie D percelen 2118d, 2114a, 2115 en 2116n
Adres	Begijnenstraat 53-59 2000 Antwerpen
Toponiem	Begijnenstraat
Naam van de site	A317 Begijnenstraat 53-59 (Sint-Lutgardisschool)

1.3. KAART

Figuur 1. Situering A317 Begijnenstraat 53-59 (Sint-Lutgardisschool)

Figuur 2. Situering onderzoekszone A317 Begijnenstraat 53-59 (Sint-Lutgardisschool)

2. ARCHEOLOGISCHE NOTA

2.1. INLEIDING

Naar aanleiding van geplande bouwwerken voerde de dienst archeologie van de stad Antwerpen een archeologische prospectie met ingreep in de bodem uit op ter hoogte van Begijnenstraat 53-59 in Antwerpen (site A317). Het terreinonderzoek nam 5 werkdagen in beslag, van 20 t.e.m. 24 februari 2012. Het onderzoeksterrein heeft een onbebouwde oppervlakte van om en bij de 1.045 m², waarvan ca. 65 m² of 6,5 % werd geprospecteerd.

De archeologische prospectie werd uitgevoerd door twee archeologen, één tekenaar en drie veldtechnici van de stedelijke dienst archeologie. Landmeter Marc Verhoeven van de stedelijke bedrijfseenheid Stadsontwikkeling zorgde voor de archeologische *survey*. Bouwheer Sint-Lutgardisschool vzw stelde een graafmachine ter beschikking en zorgde voor logistieke ondersteuning. Het Agentschap onroerend erfgoed van de Vlaamse overheid leverde op 6 februari 2012 een vergunning tot prospectie met ingreep in de bodem (vergunning nr. 2012/044) en een vergunning tot het uitvoeren van een archeologische controle met behulp van een metaaldetector (vergunning nr. 2012/044(2)).

Voorafgaand aan de archeologische prospectie werd een bouwhistorische archiefstudie uitgevoerd door bouwhistorici Petra Maclot en Ilse Van Ginneken. Het bijhorende onderzoeksrapport schetst de geschiedenis van de omgeving en van een aantal gesloopte en te slopen panden (MACLOT/VAN GINNEKEN 2011). Door deze archiefstudie is het bestaan bekend van een reeks huizen waaronder *Cromhoudt/Drye Coningen/Turnhoudt* (huidige nrs. 43-45), *Dry Conijntkens/Conynendans* (nr. 47), *Schuttershoff* (nr. 49), *Byle* (nr. 51), *Schilt van Auspurch/Auspurch/Schilt van Ousborch* (nr. 53), *Papegaeyken* (nr. 55), *De Vyff ringen* (nr. 57) en een pand zonder naam (nr. 59). Al deze woningen hebben een oorsprong in minstens de 16de eeuw. In de daaropvolgende eeuwen werden de achterliggende perceelsdelen omgevormd tot beluiken en/of industriële gebouwen. Een aantal panden werden in de jaren 1960 gesloopt. Het geplande nieuwbouwproject voorziet in het slopen van de resterende huizen nrs. 51, 53 en 55.

Fig. 3. 'Oudste stadsplattegrond van Antwerpen' (derde kwart 16de eeuw) met aanduiding van het projectgebied (© Felixarchief)

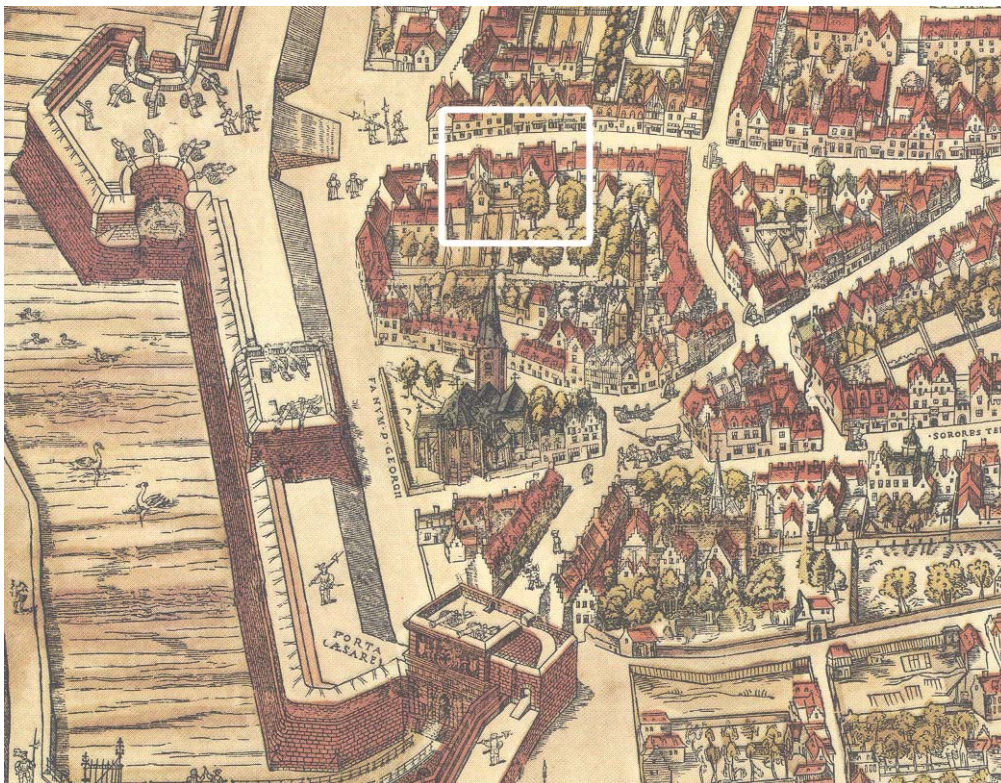

Fig. 4. Kaart van Vergulius Bononiensis (1565) met aanduiding van het projectgebied (© Museum Plantin Moretus/Prentenkabinet)

Het projectgebied bevindt zich ten zuidoosten van de middeleeuwse stadskern, langs de weg die leidde naar het oorspronkelijke begijnhof buiten de stadsmuren. De straat bestond al in de 13de eeuw en kenmerkt zich door eeuwenoude lintbebouwing. Aan de overzijde van het projectgebied situeert zich de 19de-eeuwse gevangenis.

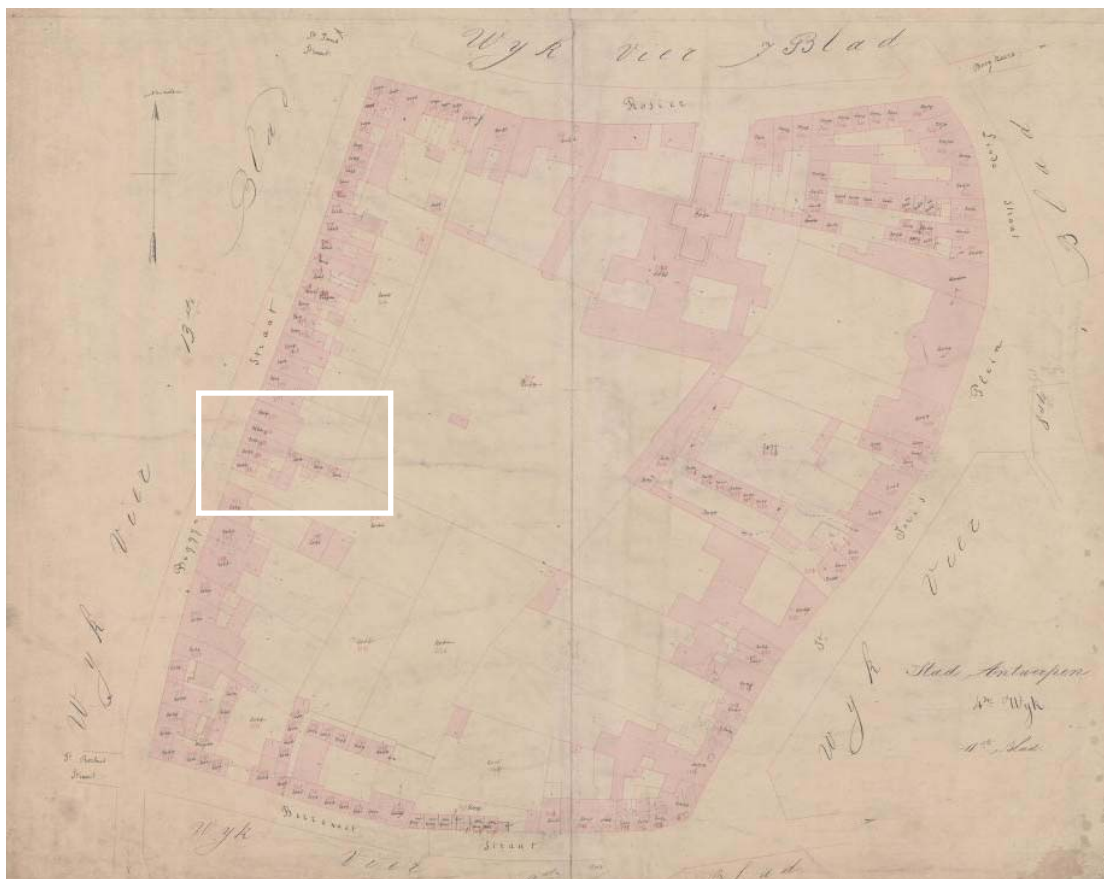

Fig. 5. Kadastraal plan (eind 19de eeuw) met aanduiding van het projectgebied (© Felixarchief)

2.2. ONDERZOEKSSTRATEGIE

De archeologische prospectie met ingreep in de bodem richtte zich in hoofdzaak naar het in kaart brengen en evalueren/valoriseren van het archeologisch bodemarchief binnen het projectgebied. Concreet werden een aantal onderzoeksvragen vooropgesteld:

- zijn er sporen aanwezig?
- zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?

Tijdens het veldwerk werden vier proefsleuven aangelegd, rekening houdend met gegevens uit het archiefonderzoek en met veiligheidsoverwegingen. Sleuven I en II situeren zich op het braakliggend terrein ter hoogte van de voormalige huizen met nummers 43-49, met achteraan de tuinmuur van het naburige klooster van de Ongeschoeide Karmelietessen, gesticht in 1612. Sleuven III en IV situeren zich op de huidige parking ter hoogte van de voormalige huizen met nummers 57-59. In alle sleuven werd tot op de moederbodem gegraven. Grondvlakken werden manueel op millimeterpapier op schaal 1/20 getekend en/of digitaal met een GPS-gestuurde *total station* opgemeten. Profielen en doorsneden werden manueel op millimeterpapier op schaal 1/10 geregistreerd. Alle grondvlakken, profielen en doorsneden werden met een digitale spiegelreflexcamera gefotografeerd.

Figuur 3. Situering van proefsleuven binnen het onderzoeksgebied

2.3. RESULTATEN VAN DE ARCHEOLOGISCHE PROSPECTIE MET INGREEP IN DE BODEM

Algemeen

De archeologische prospectie met ingreep in de bodem heeft een veelheid aan archeologische sporen opgeleverd: muurresten, keldervloeren, bouwsleuven, afvalputten, waterputten en paalsporen. Archeologisch vondstmateriaal werd in beperkte mate aangetroffen en bestaat uitsluitend uit aardewerk.

De stratigrafische opbouw van het bodemarchief kenmerkt zich door de aanwezigheid van een dik pakket teelaarde, dat zich rechtstreeks op de quartaire dekzanden bevindt. Op vele plaatsen is dit pakket doorsneden voor de aanleg van waterputten of kuilen met een andere functie en voor het oprichten van stenen constructies. Het pakket teelaarde bestaat uit vrij homogeen bruin tot donkerbruingrijs zand, met baksteen- en mortelpartikels als inclusies. Dit pakket teelaarde wordt afgedekt door lagen die verband houden met vijf eeuwen steenbouwfases: muurwerk, vloeren en afbraaksporen. De stratigrafie toont bovendien de afbraak- en nivelleringsfase van het onderzoeksterrein, te dateren in de jaren 1960.

In alle sleuven werd opstaand muurwerk aangetroffen, meestal vanaf geringe diepte onder het huidige loopvlak. Het muurwerk varieert in aangewende bouwmaterialen, bouwtechniek en bewaringstoestand. Over het algemeen gaat het om muurwerk in baksteen en kalk- of trasmortel, al dan niet met een onderfundering van gerecupereerde natuurstenen bouwfragmenten. De muurdikte varieert van steens over anderhalfsteens tot dubbelsteens, met meestal staand metselverband. De baksteenformaten schommelen tussen 14 x 7 x 4 en 19,5 x 9 x 5 cm. Grotere formaten, bijvoorbeeld laatmiddeleeuwse kloostermoppen, werden niet aangetroffen. Wat betreft morteltypes onderscheiden we witte tot gele kalkmortel en licht- tot donkergrijze trasmortel. Het merendeel van de muren reikt tot de moederbodem. Een aantal muren vertonen bovenaan de aanzet tot tongewelf.

In minstens twee sleuven werden waterputten opgemerkt. Eén ervan werd gedeeltelijk gecoupeerd: het gaat om een ronde bakstenen waterput met een diameter aan de binnenzijde van 88 cm. Bovenaan mondt een loden buis uit in de waterput. Een tweede waterput heeft eenzelfde diameter maar kon niet verder onderzocht worden.

Onder en in het pakket teelaarde werden een aantal kuilen geregistreerd. In sleuf I werden drie paalkuilen een lineair spoor opgetekend en gecoupeerd. Eén paalkuil is rechthoekig en tekent zich scherp af in de moederbodem. De twee andere paalkuilen zijn minder scherp afgelijnd en reiken minder diep tot in de dekzanden. Het lineaire spoor heeft heel diffuse contouren en is in hoge mate beschadigd door bioturbatie. In sleuf III werd een grote kuil opgemerkt, zowel in profiel als in grondvlak. Om veiligheidsredenen en omwille van de grondwaterstand kon deze kuil niet helemaal gecoupeerd worden. Geen enkele van de kuilen bevatte goed dateerbaar vondstmateriaal.

Sleuf I

Sleuf I situeert zich noordoostelijk in het onderzoeksgebied en werd uitgegraven tot net in de natuurlijke dekzanden. In de oostelijke profielwand is baksteenmuur S1 met steense dikte (bakstenen van 19,5 x 9 x 5 cm) op te merken. De onderfundering bestaat uit hergebruikte natuurstenen bouwelementen en is breder dan de muur zelf. De baksteenmuur is opgetrokken met een zachte, witte kalkmortel; de onderfundering met witgrijze trasmortel. In dezelfde profielwand is metselwerk S11 te zien dat deel uitmaakt van een bak- en natuurstenen riolerings- of afwateringssysteem (bakstenen van 17,5 x 8 x 5 cm) en in doorsnede een U-vorm vertoont: één laag bakstenen en aan weerszijden drie lagen baksteen met steense dikte. Het geheel wordt afgedekt met natuurstenen platen en is binnenin besteken met cementmortel. Het oostprofiel vertoont een dik pakket teelaarde (S22-23) dat zich bovenop quartaire dekzanden bevindt. Het pakket teelaarde is afgedekt door bouw-, afbraak- en egaliseringslagen.

Het profiel van de noordelijke sleufwand vertoont hetzelfde pakket teelaarde, ditmaal onderbroken door baksteenmuur S9 (=S42) met spaarbogen op los puin, en kuil S44 met gelaagde vulling. De muur bestaat uit bakstenen van 18,5 x 9 x 5 cm en grijze trasmortel. De spaarbogen rusten op kuilen die volgestort zijn met los baksteenpuin. De kuil naast de muur bevat donkergrijze en witte zand- en brandlaagjes. In de vulling werd een scherp industrieel wit aardewerk ontdekt.

Het profiel van de westelijke sleufwand kenmerkt zich door de aanwezigheid van het voormelde riolerings- of afvoerstelsel S11, door een bakstenen en kalkmortelmuur S8 (gelijkaardig aan S1), en door een ronde, bakstenen waterput S6-7 met bijhorende aanlegkuil S5. De waterput is opgebouwd met bakstenen van 19,5 x 9 x 5 cm en een harde witte kalkmortel, en heeft een binnendiameter van ca. 88 cm. De waterput is bovenaan doorboord voor een loden afvoerbuis, die erin uitmondt. Aanlegkuil S5 heeft een sterk gemengde vulling met bruingrijsgeel zand, baksteenbrokken en witte kalkmortelfragmenten. De vulling bevat een groot fragment van een wielgedraaide kruik in grijs aardewerk, die van oudere datum is dan de aanleg van de waterput.

Dezelfde aanlegkuil domineert ook het profiel van de zuidelijke sleufwand en het grondvlak van sleuf I. In het zuidprofiel is in de aanlegkuil muur S10 op te merken, die sterk lijkt op S8. Vermoedelijk sloten beide muurdelen in een hoek of T-vorm (in het geval S8 en S10 bij S1 horen) op elkaar aan.

Het grondvlak vertoont verder enkele 'zachte' sporen: drie kleine kuiltjes S2-3-4 en een langwerpige, diffuus spoor S13. S2 is een rechthoekig, vrij scherp afgelijnd paalkuiltje, dat een weinig houtskool bevat. S3 bevindt zich gedeeltelijk in het noordprofiel en heeft een bruingrijze zandige vulling met een weinig houtskool, maar is lichter van kleur dan S2. S4 is vierkantrond en heeft een sterk gebioturbeerde, bruingrijze gele gemengde vulling, met houtskool. S3 en S4 hebben een gelijkaardige vulling en vorm en lijken ouder dan S2.

Sleuf II

Sleuf II bevat vrijwel enkel muurwerk: keldermuren en –vloeren, afvalputten en structuren van industriële aard. Keldermuur S41 bestaat uit baksteen en donkergele kalkmortel en is posterieur bestreken met cement aan de binnenzijde van de kelder. Bovenaan is de aanzet van een tongewelf zichtbaar. Onderaan zijn beige tegels, vermoedelijk van recente datum, op te merken. De keldermuur vertoont een negatief spoor van een houten trapboom. S39 vormt de oostelijke hoek van dezelfde kelder en vertoont een steense dikte en is opgebouwd met afwisselende lagen kopse en strekse bakstenen van 17,5 x 8,5 x 4,5 cm. Muurresten S31 t.e.m. S38 vormen latere aanpassingen en invullingen van bestaande kelders. Vergelijking met archiefbronnen doet vermoeden dat S31-32 afvalconstructies vormen terwijl S37 verband houdt met industriële activiteiten.

In sleuf II zijn drie ‘zachte’ sporen waarneembaar. S28 en S29 zijn ronde kuiltjes vol houtskool en asse, gemengd met recent baksteen- en trasmortelpuin. S30 vertoont gelijkaadige kenmerken, maar de vulling is bruiner en zandiger.

Sleuf III

Sleuf III situeert zich zuidoostelijk in het onderzoeksgebied en vertoont muurresten en een grote kuil. Muur S67 bestaat uit bakstenen van 18,5 x 8,5 x 4 cm en gele kalkmortel. De muur heeft een dubbelsteense dikte en heeft afwisselend kopse en strekse baksteenlagen. In grondvlak kent de muur een T-vormig tracé, dat om redenen van onderzoek gedeeltelijk ontmanteld werd bij het graven van de proefsleuf. De muurresten van S67 zijn op te merken in de zuidelijke, noordelijke en westelijke sleufwand.

Onder deze muurresten schuilt een grote kuil S68, die niet over haar volledige breedte en diepte kon gekarteerd worden: de profieltekening toont twee gutsboringen die niet tot de natuurlijke dekzanden reikten. De vulling bestaat uit donkerbruingeel en lichtgeel gemengd zand, met wat houtskoolpartikels. Mogelijk betreft het de aanlegkuil van een waterput of een ontginningskuil.

In de oostelijke profielwand werden twee objecten in grijs aardewerk gevonden (A317/S61/V8). Het betreft twee recipiënten die als drinkuit met oor en kleine standvoet worden beschouwd. Hetzelfde profiel vertoont een kasseibestrating of –loopvlak, S54.

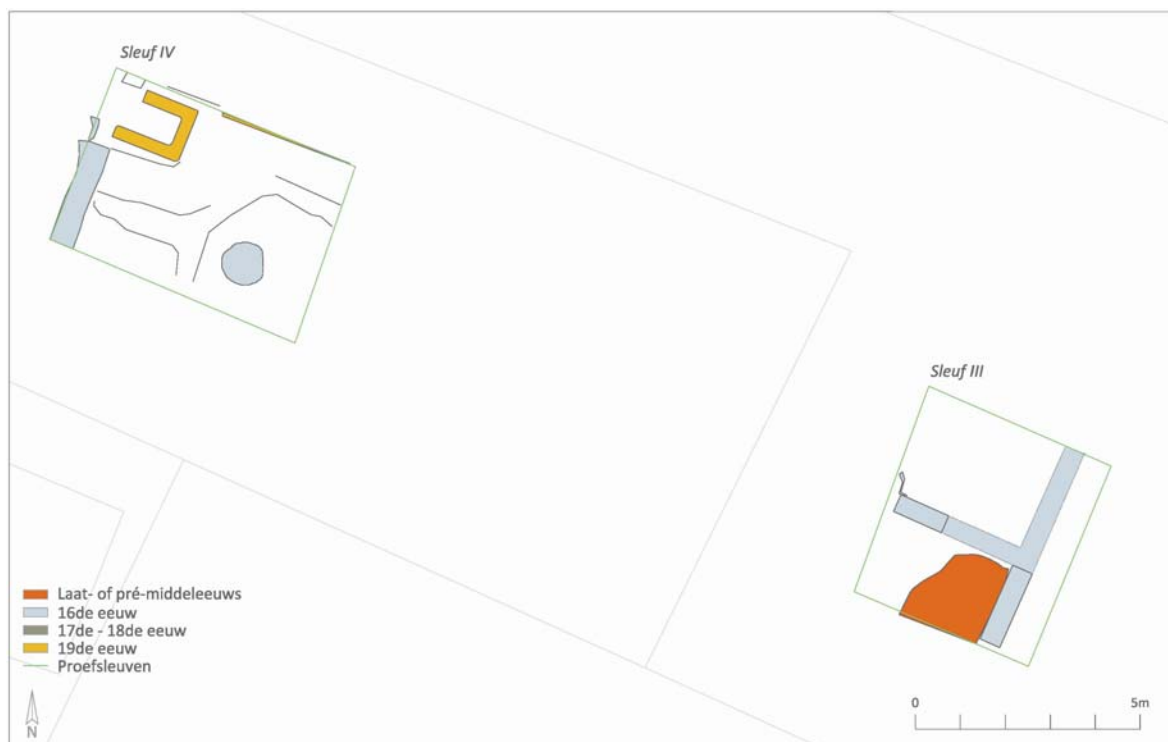
Sleuf IV

In sleuf IV tenslotte zijn muurresten en grote kuilen waar te nemen. S75 vormt de aanlegkuil van waterput S74. S84 staat mogelijk in verband met de aanleg van de baksteenconstructie S79, die omwille van de regelmatige uitsparingen in het muurwerk als drainageput of afvalput met drainagefunctie kan beschouwd worden. De bakstenen meten 18,5 x 8 x 5 cm en zijn verbonden met lichtgrijze trasmortel. S78 is een rechthoekige afvalconstructie, bestaande uit bakstenen van 17 x 7,5 x 4,5 cm en grijze mortel. Het muurwerk is anderhalfsteens dik. De binnenzijde is met cementmortel

bestreken. S77 is een bakstenen muur (16 x 7 x 4 cm) die een verbouwing of tenminste andere invulling met bakstenen van 18,5 x 8,5 x 4 cm vertoont, met gele kalkmortel.

Figuur 4. Sporenplan van opgravingsleuven I en II

Figuur 5. Sporenplan van sleuven III en IV

2.4. INTERPRETATIE VAN DE RESULTATEN

Op basis van bouwmaterialen, –technieken en archiefgegevens kunnen we een aantal muurresten dateren in (minstens?) de 16de en in de 19de eeuw. We onderscheiden keldermuren, afvalstructuren en relictten die verband houden met industriële activiteiten. Hierbij valt op dat ook de oudste steenbouwfases goed bewaard zijn, ondanks tal van latere verbouwingssporen. Vermoedelijk 16de-eeuwse muurresten werden aangetroffen in sleuven II, III en IV. Sleuf I toont funderingsmuren van een in oorsprong minstens vroeg-19de-eeuws beluik, achter de gesloopte huizen met nummers 43-49. Sleuven II, III en IV tonen restanten die verband houden met industriële infrastructuur, bijvoorbeeld van een bakkerij en van een wasserij.

De aangetroffen paalkuilen houden mogelijk verband met een laatmiddeleeuws (of nog ouder?) gebruik van het terrein. Of het gaat om resten van houtbouwfases, van perceelscheidingen of ander landgebruik (raamveld?) kan op dit moment niet zonder meer uitgemaakt worden. In elk geval wordt één van de paalkuilen afgedekt door het onderste deel van het pakket teelaarde, wat indicatief kan zijn voor een oudere, lees middeleeuwse of nog oudere datering.

Op basis van de preliminaire verwerking van de opgravingsdata kunnen we de onderzoeksvragen beantwoorden:

- zijn er sporen aanwezig?
Ja.
- zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
Antropogeen.
- hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
Over het algemeen goed; de paalkuilen reiken echter niet diep in de quartaire dekzanden en zijn daarom kwetsbaar.
- maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
Onder de sporen onderscheiden we resten van steenbouw, mogelijk ook van houtbouw. Verder zijn er sporen die verband houden met waterhuishouding (waterputten) en met industriële activiteiten (o.a. van een bakkerij en van een wasserij).
- behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
Steenbouwssporen dateren uit (minstens) de 16de eeuw tot en met 20ste eeuw; kuilen dateren uit de (late?) middeleeuwen of zijn voor-middeleeuws.
- welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?
Vervolgonderzoek dient zich toe te leggen op het in kaart brengen en onderscheiden van verschillende steen- en eventuele houtbouwfases, op het documenteren van materiële cultuur uit diverse perioden, met bijzondere aandacht voor de materiële cultuur van het minstens vroeg-19de-eeuwse beluik achter de voormalige huizen met nummers 43-49. Zie hoofdstuk 3.2.

3. BESLUIT

3.1. ALGEMEEN BESLUIT

De archeologische prospectie met ingreep in de bodem ter hoogte van Begijnenstraat 53-59 in Antwerpen geeft inzicht in de lokale archeologische bodemopbouw, waarbij antropogene sporen uit minstens de laatste vijf eeuwen werden geregistreerd.

Vier proefputten van ca. 4 x 4 m, verspreid over de onbebouwde zones binnen het onderzoeksgebied, boden een kijk op de aanwezigheid, verspreiding, densiteit en bewaringstoestand van archeologische sporen. De stratigrafische opbouw van het onderzoeksterrein kenmerkt zich door de aanwezigheid van een dik pakket teelaarde bovenop quataire dekzanden. Onder het pakket teelaarde zijn minstens twee paalkuilen waargenomen. De datering van deze sporen blijft zonder determineerbaar vondstmateriaal onduidelijk, al geeft de stratigrafische positie aan dat het om laatmiddeleeuwse of oudere houtstructuren gaat, misschien van houtbouw of perceelscheidingen. Het pakket teelaarde is doorsneden door kuilen en diverse steenbouw- en afbraakfasen. Op basis van bouwmaterialen en technieken kunnen we besluiten dat de oudste steenbouwresten minstens 16de-eeuws zijn. Dit komt overeen met gegevens uit het archiefonderzoek. Een aantal keldermuren, -vloeren en -gewelven kunnen zeker toegeschreven worden aan de uit archiefbronnen gekende maar reeds gesloopte panden zoals *Conijntkens/Conynendans*, *Schuttershoff* en *De Vyff ringen*. Interessant is bovendien dat er restanten aanwezig zijn van het minstens vroeg-19de-eeuwse beluik achter huizen 43-49.

Over het algemeen is de bewaringstoestand van de archeologische sporen goed. De enkele paalsporen reiken ondiep in de moederbodem en worden afgedekt door het dik pakket teelaarde. Hoewel gedeeltelijk sterk verbouwd in latere perioden, is ook de bewaringstoestand van de 16de-eeuwse steenbouwstructuren goed te noemen.

3.2. AANBEVELINGEN

Gelet op de aanwezigheid en goede bewaringstoestand van archeologische sporen uit minstens vijf eeuwen bewoningsgeschiedenis binnen het onderzoeksgebied, beveelt de dienst archeologie vervolgonderzoek aan voor de zones die door nieuwbouwwerken bedreigd worden. De definitieve opgraving zou de reeds vooropgestelde onderzoeksvragen niet enkel moeten beantwoorden, maar tevens uitbreiden met specifieke aandachtspunten zoals onder meer:

- gericht onderzoek naar de bouwchronologie op basis van bouwarcheologische en archivalische gegevens;
- documenteren en interpreteren van eventuele laat- of pré-middeleeuwse sporen en structuren;
- registreren en inzamelen van materiële resten en sporen van het 19de-eeuwse beluik als basis voor een verdere sociaal-economische studie op microniveau;
- in kaart brengen van archeologische structuren als basis voor verdere studie van het stedelijk weefsel doorheen verschillende cultuurperioden;
- meer inzicht verwerven in de terreinopbouw, met specifieke aandacht voor het dateren en interpreteren van (de aanwezigheid van) het pakket teelaarde.

Als opgravingsmethode en -strategie stelt de dienst archeologie voor om de definitieve opgraving te laten starten na het slopen van de nog aanwezige panden langs de Begijnenstraat en na het uitvoeren van funderingswerken langs/onder de wanden van de geplande bouwput. Op die manier kan de opgraving in één beweging plaatsvinden en blijft de veiligheid voor het uitvoeren van het archeologisch onderzoek gewaarborgd.

De definitieve opgraving moet voldoen aan de normen die een archeologisch stadskernonderzoek genoodzaakt, met een maximale verticale, horizontale en zo mogelijk stratigrafische registratie van het lokale bodemarchief. Om tijd te sparen kan bij aanvang van het definitief onderzoek machinaal verdiept worden tot net boven de keldervloeren. Hierbij kan afgewogen worden of keldermuren en –gewelven kunnen afgebroken worden tot net boven de keldervloeren, om een vlotte voortgang van het onderzoek te verzekeren. Na registratie van archeologische relevante keldervloerdelen kan bij voorkeur manueel verdiept worden om onderliggende, per definitie oudere sporen en vondsten in kaart te brengen. In historisch niet- of weinig bebouwde zones is voorzichtigheid geboden bij het verdiepen, zodat eventuele ‘zachte’ sporen (paalkuilen, greppels, enz.) maximaal geregistreerd kunnen worden.

Met dank aan: Ann Fransen (Sint-Lutgardsisschool), Frank De Roeck (ATRIO nv), Bram Seghers & Line Lambrechts (Stéphane Bell Architecten Bureau), Petra Maclot en Ilse Van Ginneken (archiefonderzoek), Vicky Van der Meynsbrugge (Stad Antwerpen dienst monumentenzorg), Marc Verhoeven (Stad Antwerpen Stadsontwikkeling), Willy Aertssen (Aertssen Grondwerken) en de medewerkers van de stedelijke dienst archeologie.

4. BIBLIOGRAFIE

MACLOT P./VAN GINNEKEN I. 2011: *Bouwhistorische gegevens over gesloopte en te slopen panden ten behoeve van de archeologische opgravingen in functie van de nieuwbouw van een sporthal: Begijnenstraat nrs. 43, 45, 47, 49, 51, 53, 55, 57, 59 2000 Antwerpen, Antwerpen (onuitgegeven studie).*

5. FOTO'S

Verantwoording beeldmateriaal:

Tenzij anders vermeld, zijn alle tekeningen en beelden eigendom van Stad Antwerpen dienst archeologie.

Figuur 6. Opravingsleuf I, zicht naar het westen

Figuur 7. Sleuf II, zicht naar het zuidwesten

Figuur 8. Sleuf I, profiel 1, muur S1: natuurstenen onderfundering

Figuur 9. Sleuf I, grondvlak: aanlegkuil waterput S5, lineair spoor S13 en paalkuilen S2, S3 en S4

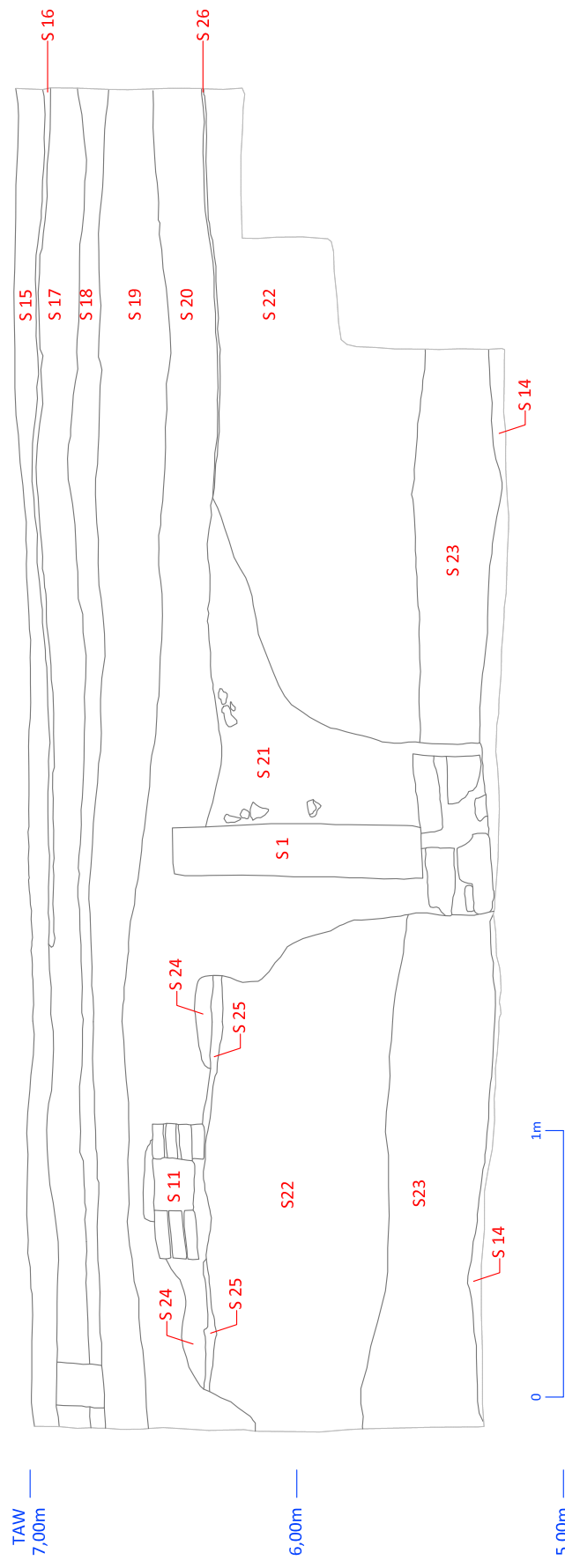

Figuur 10. Sleuf II, profiel 7: baksteen- en kalkmortelmuur S67 met aanzet tongewelf

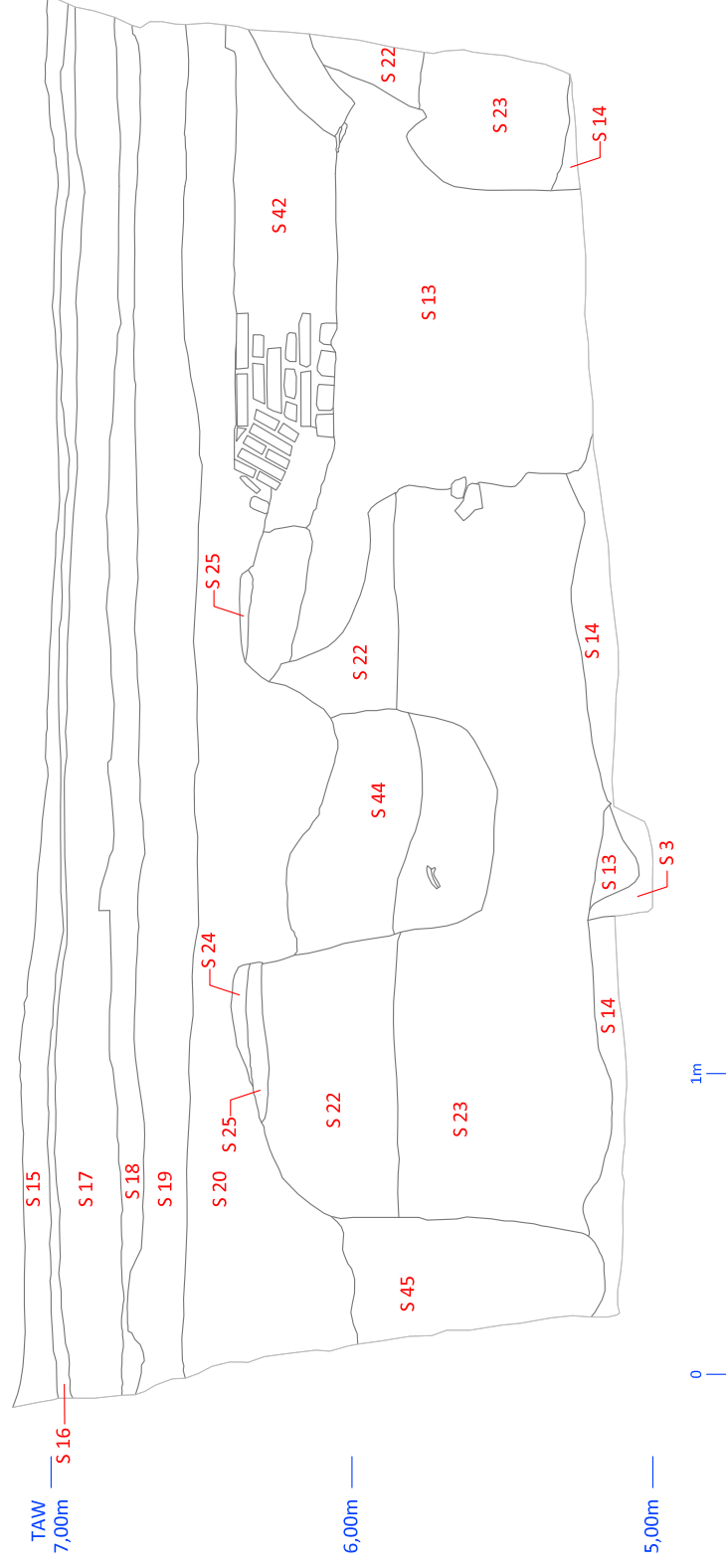

Figuur 11. Sleuf IV, zicht naar het westen, v.l.n.r. S77, S78 en S79

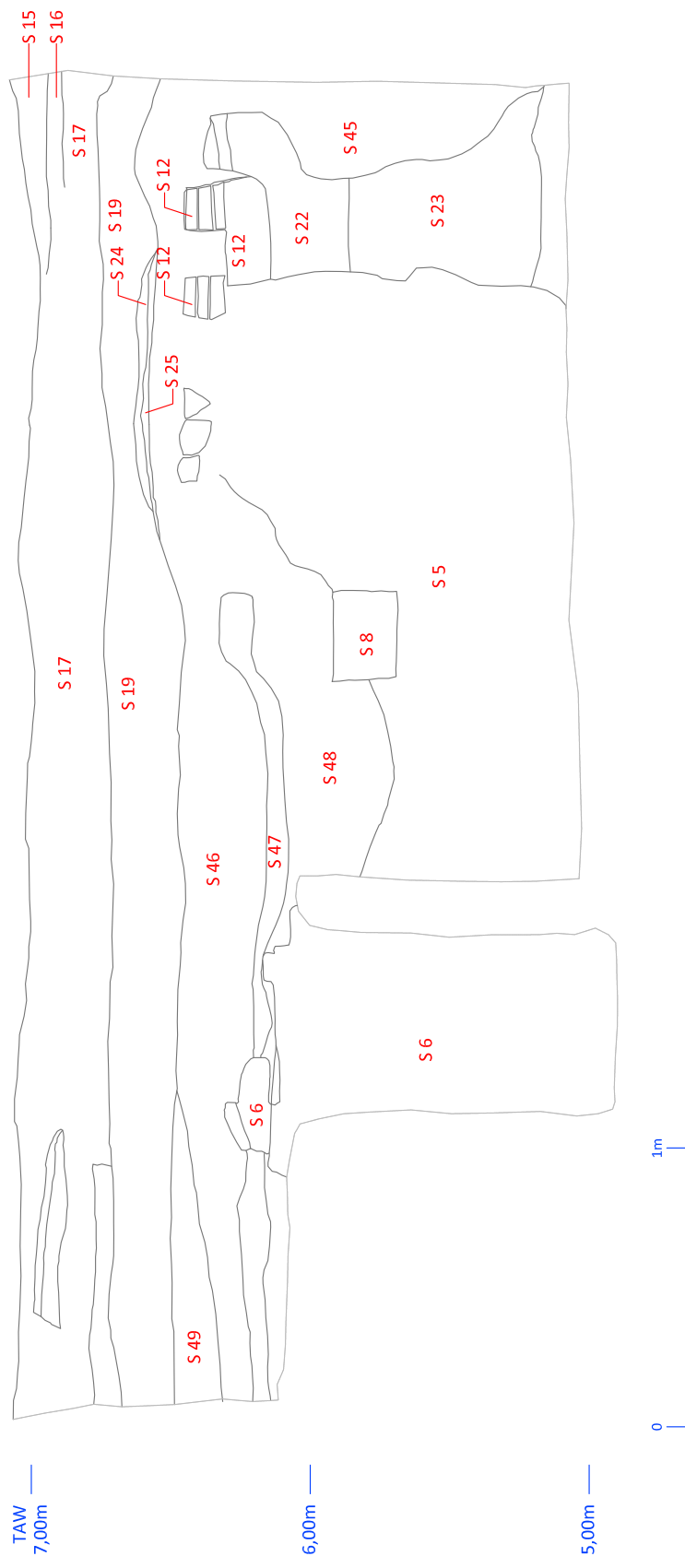
Sleuf I - Profiel 1

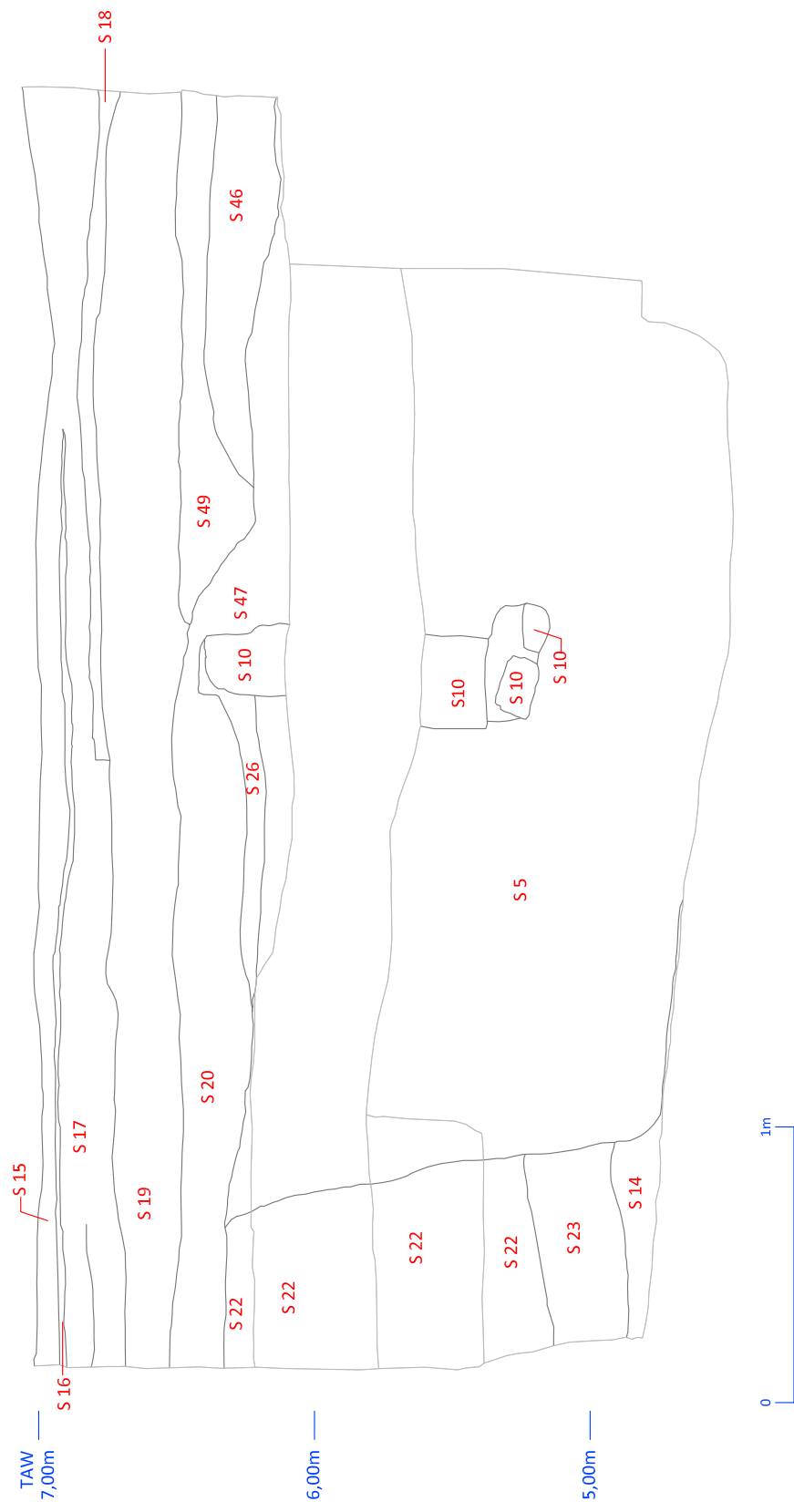
Sleuf I - Profiel 2

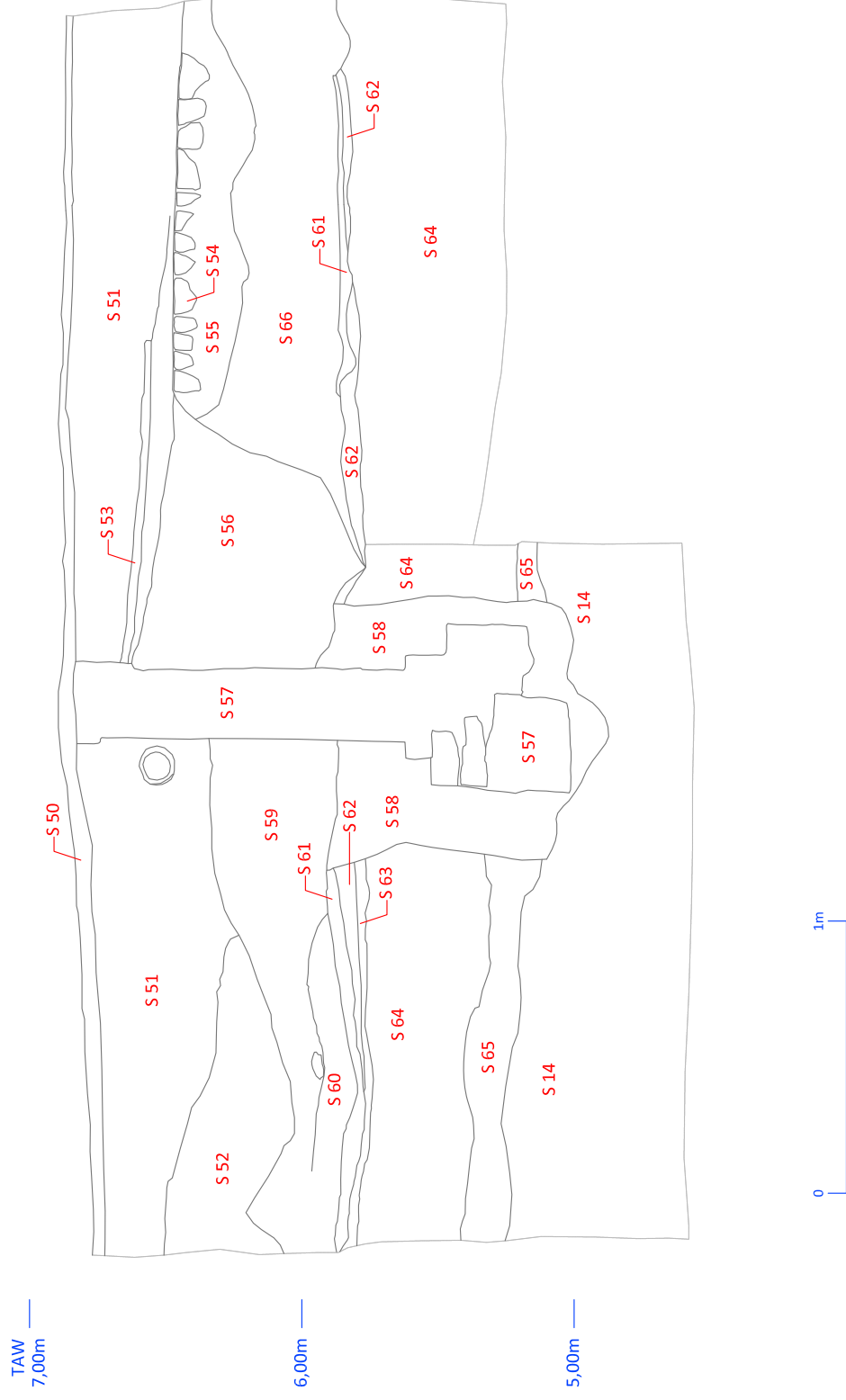
Sleuf I - Profiel 3

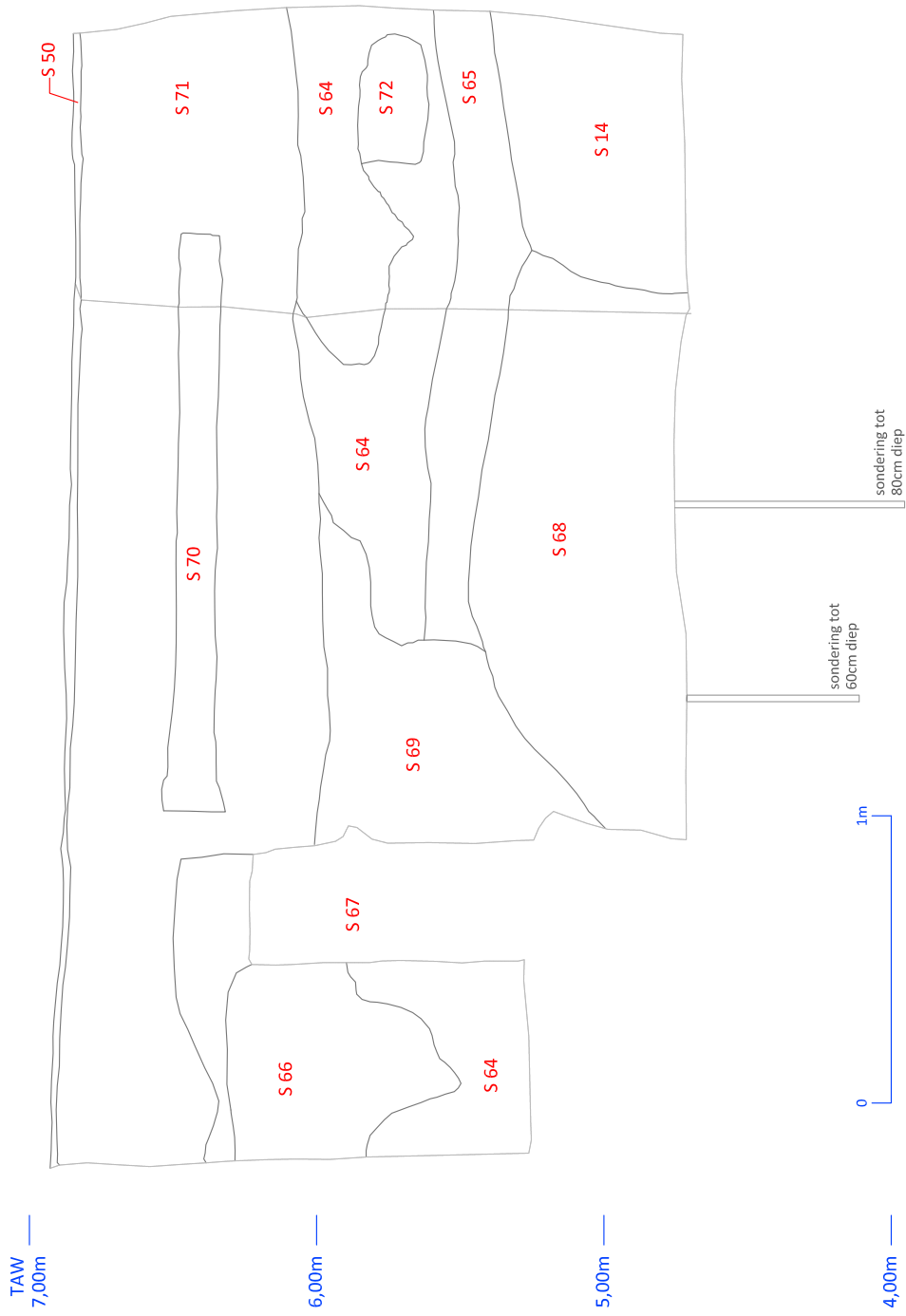
Sleuf I - Profiel 4

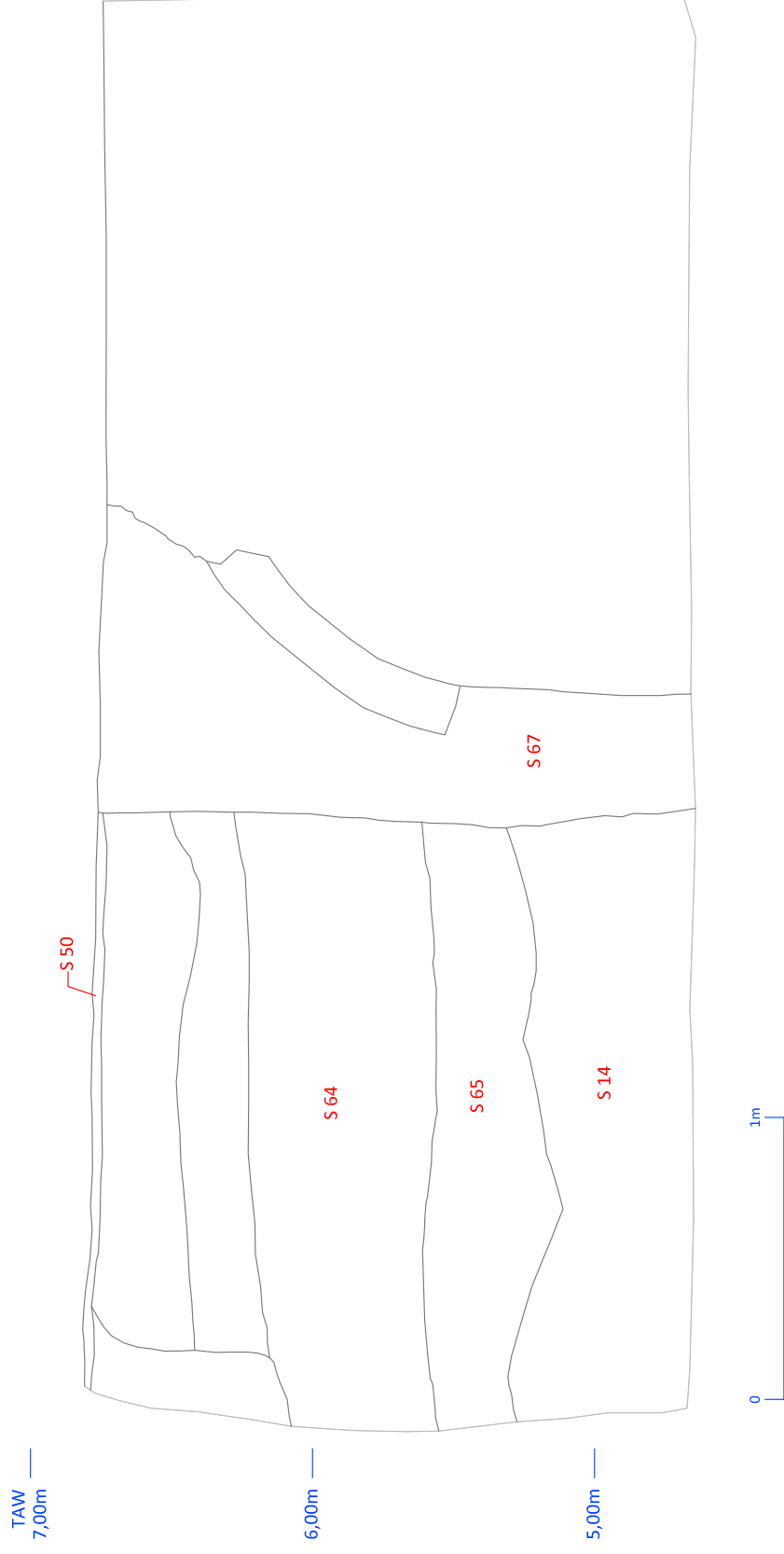
Sleuf III - Profiel 5

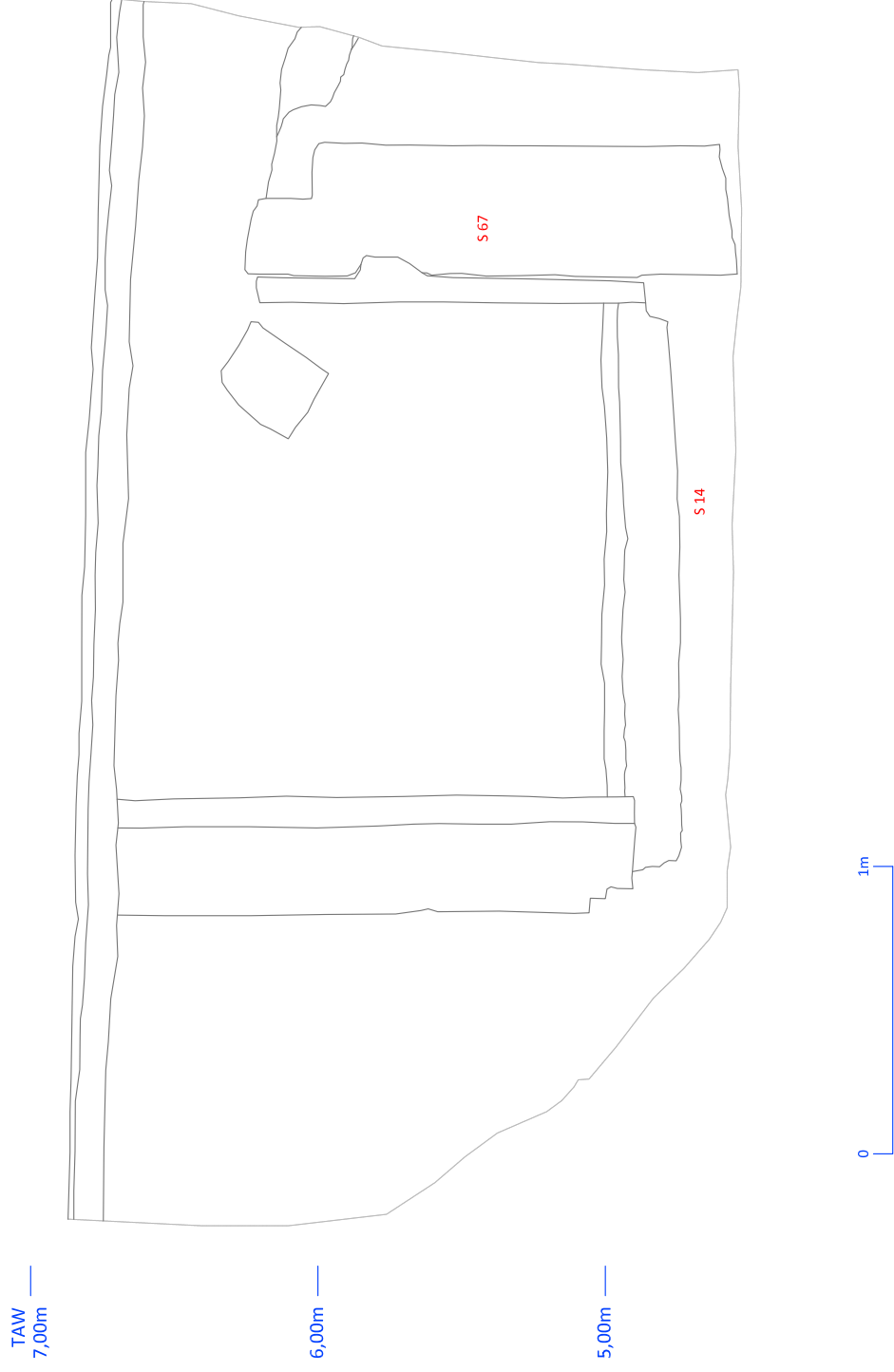
Sleuf III - Profiel 6

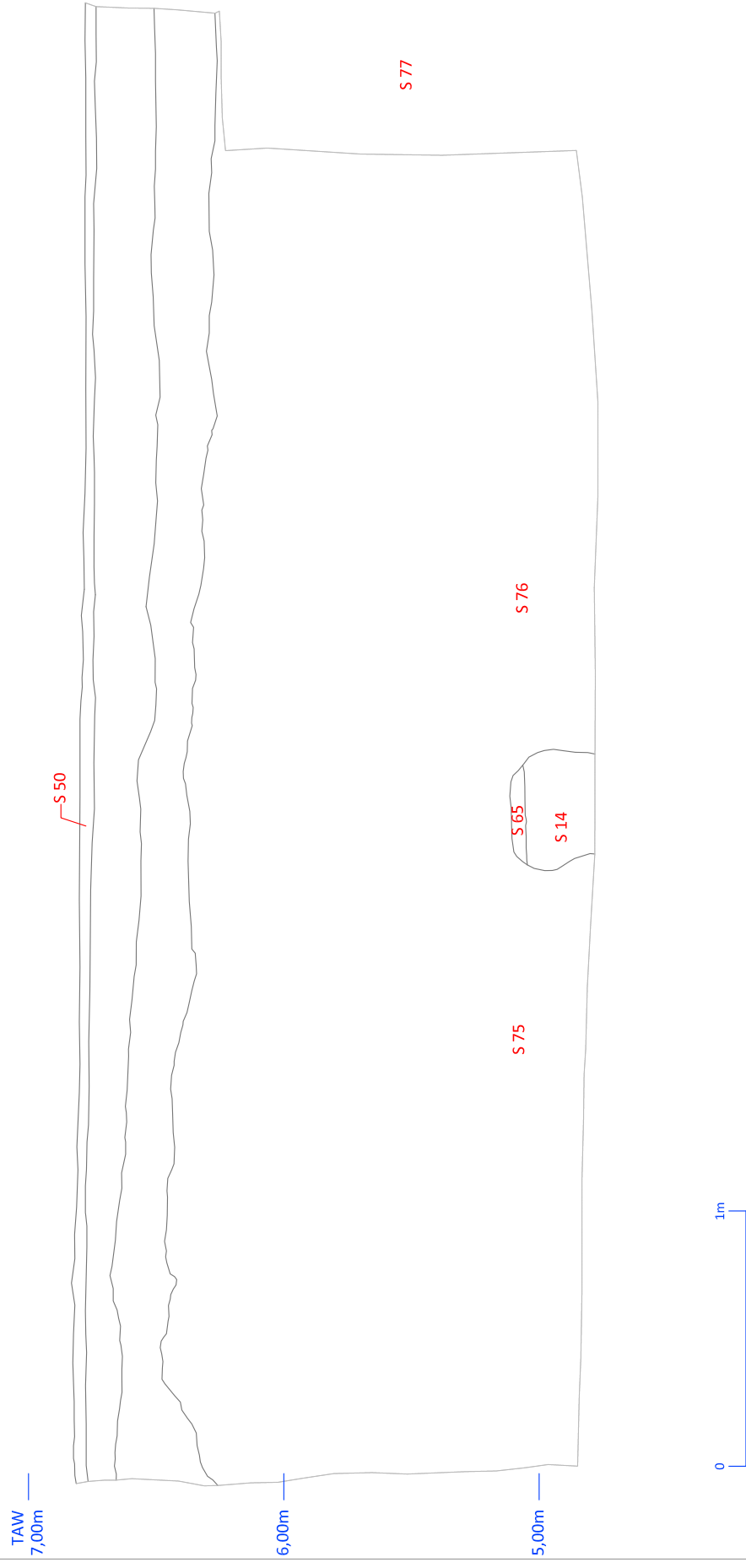
Sleuf III - Profiel 7

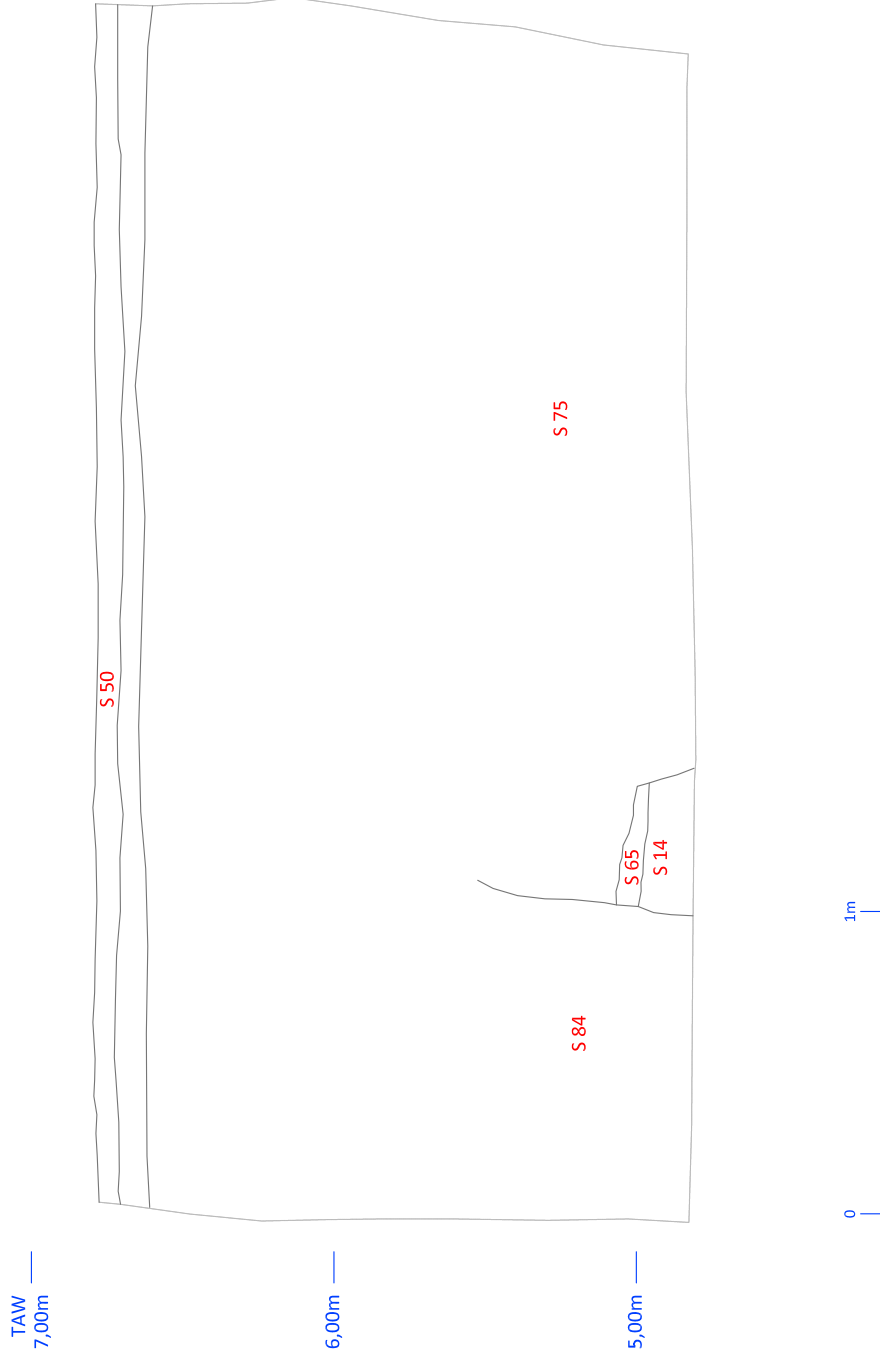
Sleuf III - Profiel 8

Sleuf IV - Profiel 10

Sleuf IV - Profiel 9

A317 sporenlijst

Spoor	Vorm	Vulling	Kleur	Textuur	Inclusies	Categorie	Opmerkingen	Doorsne	Vondste	Mo
1					BST	muur	bst (19,5x9x5cm), nst onderfundering van herbruikmateriaal, wi klkmo e	☒	☐	☐
2	vierkant	homogeen	brgr	zand	HK	kuil	scherp afgelijnd	☒	☒	☐
3	vierkantrond	gemengd	brgrlig	zand	HK	kuil	gebioturbeerd; minder scherp afgelijnd	☒	☐	☐
4	vierkantrond	gemengd	brgrgl	zand	HK	kuil	gebioturbeerd; minder scherp afgelijnd	☒	☐	☐
5	onregelmatig	gemengd	brgrgl	zand	BST	kuil		☒	☒	☐
6	rond	gemengd		zand	ceramiek	put	vulling waterput; bevat RA	☒	☒	☐
7	rond				BST	put	diameter 88cm; bst 19,5x9x5cm); wi klkmo	☒	☐	☐
8					BST	muur	bst (19,5x9x5cm); wigl klkmo	☒	☐	☐
9					BST	muur	bst (18,5x9x5cm); gr trasmo;aan de uiteinden aanzet tot spaarbogen	☒	☐	☐
10							cf. S8; onderaan nst blokken, herbruikt	☒	☐	☐
11					BST	muur	binnenin met cement bestreken; bst (17,5x8x5cm); ligr trasmo; afgedekt	☒	☐	☐
12							cf. S11	☒	☐	☐
13	langgerekt	gemengd	librbrgr	zand	(HK)		sterk gebioturbeerd	☒	☒	☐
14			glligldogl	zand			quartaire dekzanden	☒	☐	☐
15				steenslag en gr				☒	☐	☐
16		homogeen	dogr	stabilisé				☒	☐	☐
17		homogeen	grogr	stabilisé			bovenaan veel grinden bst	☒	☐	☐
18		homogeen	dobr	zand			compact	☒	☐	☐

Spoor	Vorm	Vulling	Kleur	Textuur	Inclusies	Categorie	Opmerkingen	Doorsne	Vondste	Mo
19		gemengd	dobrgr	puin	BST, dp, klkmo,			☒	☐	☐
20		gemengd	dobr	zand	BST of dp, HK,			☒	☐	☐
21		gemengd	br	zand	BST, HK, cer		bouwsleuf muur S1	☒	☐	☐
22		homogeen	dobr	zand	HK, (BST)		teelaarde	☒	☐	☐
23		homogeen	br	zand			teelaarde; idem als S22 maar minder inclusies	☒	☒	☐
24		gemengd	brgl	zand, puin	BST, klkmo, HK			☒	☐	☐
25			zw	zand, HK	HK			☒	☐	☐
26			wi	gruis	BST, wi klkmo		bouw of afbraak muur S1	☒	☐	☐
27	onregelmatig	gemengd	dobr en dobrgr	zand	BST			☐	☒	☐
28	rond	gemengd	zw		HK, as, puin, BS			☐	☐	☐
29							cf. S28	☐	☐	☐
30							cf. S28 maar bruiner en zandiger	☐	☐	☐
31	vierkant of recht				BST, ligr trasn	put		☐	☐	☐
32	vierkant of recht				BST, ligr trasn	put	bst (17,6x8,5x4cm); anderhalfsteense dikte; laag kops, laag streks	☐	☐	☐
33					BST, dogr tras	muur	bst (17,5x8x4cm), steense dikte, laag kops, laag streks	☐	☐	☐
34	rechthoekig				BST, cementm	muur	bst (22x9x5cm)	☐	☐	☐
35					BST, cementm	muur	bst (18,5x8,4x5cm); enkele blauw geglazuurde bst met ligl kern; dubbelst	☐	☐	☐
36					BST, gr cement	muur	bst (18x8x5cm); anderhalfsteense dikte	☐	☐	☐
37	rechthoekig				BST, cementm	muur	noordwand heeft muurinvulling: bst (16x8x5cm)	☐	☐	☐
38					BST, do gr tras	muur	bst (18x8x5cm); anderhalfsteense dikte; laag kops, laag streks; S38~S33?	☐	☐	☐
39					BST, dogl klkm	muur	bst (17,5x8,5x4,5cm); steense dikte; laag kops, laag streks; XVI	☐	☐	☐

Spoor	Vorm	Vulling	Kleur	Textuur	Inclusies	Categorie	Opmerkingen	Doorsne	Vondste	Mo
40					BST, gl klkmo	muur	bst (19x8,5x5cm); anderhalfsteense dikte; laag kops, laag streks; S40~S39	☐	☐	☐
41					BST, (do)gl klk	muur	bst (17,5x8,5x4,5cm); S41~S39; bovenaan aanzet tongewelf; posterieur b	☐	☐	☐
42					BST, trasmo	muur	aan beide zijden aanzet tot spaarbogen	☒	☐	☐
43					BST, zand		onderfundering van S42; herbruikte bst; tussen bst en S42 is een do br za	☒	☐	☐
44		gemengd	dogr en wi	zand	HK, (BST)	kuil	scherfje industrieel wit aardewerk; erboven dobrgr zand met HK en BST;	☒	☒	☐
45					BST, zand		onderfundering; cf. S43; bst (...x9x4,5cm en 14x7x4cm); geen volledige bs	☒	☐	☐
46		gemengd	dogl	zavel	BST, wi klkmo,			☒	☐	☐
47		homogeen	gldogl	zavel/zandlee				☒	☐	☐
48		gemengd	brgrgl	zand	BST, wi klkmo		onderaan gl zavel	☒	☐	☐
49		gemengd	gldoglgr	zavel/zand	BST, wi klkmo,			☒	☐	☐
50			dogrzw	asfalt				☒	☐	☐
51		gemengd	grgrogl	puin en zand	BST, wi klkmo,			☒	☐	☐
52		gemengd	gl	bst puin en zav	BST		compacte laag	☒	☐	☐
53					tegels, ligr klk	vloer	ro ongeglaazuurde tegelvloer (20,5x20,5x3cm)	☒	☐	☐
54					NST	weg of vloer	gr nst kasseivloer of wegdek, variabele grootte	☒	☐	☐
55			gl	zavel			funderingsbed voor S54	☒	☐	☐
56		gemengd		puin en zand	BST, ligr trasm		bouwsleuf muur S57; S56~S58	☒	☐	☐
57					BST, ligr trasm	muur	bst (17x8x4cm); onderfundering van gerecupereerde NST bouwfragment	☒	☐	☐
58		gemengd	brgr	zand			cf. S56 maar zandiger	☒	☐	☐
59		gevekt	brgrgl	zand	BST, wigl klkmo			☒	☐	☐
60		gevekt	dobrgrgl	zand	wi klkmo			☒	☐	☐

Spoor	Vorm	Vulling	Kleur	Textuur	Inclusies	Categorie	Opmerkingen	Doorsne	Vondste	Mo
61		homogeen	dobrgr	zand	cer		2 drinkuilen in GA=V8	☒	☒	☐
62		homogeen	gligl	zavelig zand	(BSTof dp)			☒	☐	☐
63		homogeen	dobrgr	zand				☒	☐	☐
64		homogeen	brgr	zand	(HK), ((BST)), (k		teelaarde; cf. S22; S64=S22	☒	☐	☐
65		gemengd	dobrgl	zand	gl zand van S14		teelaarde; cf. S65 maar donkerder; bewerkt; S65=S23?	☒	☐	☐
66		gemengd	brgr	zand	BST, wigl klkmo		afbraak S67?	☒	☐	☐
67					BST, gl klkmo	muur	bst (18,5x8,5x4cm); dubbelsteense dikte; laag kops, laag streks; XVI	☒	☐	☐
68	onregelmatig	gemengd	dobrglgl	zand	(HK)	kuil		☒	☐	☐
69		gemengd	dobrgr	zand	wi klkmo			☒	☐	☐
70							recente terracotta rioolbuis; watert af richting Begijnenstraat	☒	☐	☐
71		homogeen	gl	zavelig zand/za	(BST)			☒	☐	☐
72					BST, wi klkmo	muur	cf. S10; S72~S10?; geen formaten meetbaar	☒	☐	☐
73					BST, gr trasmo		onderste deel bouwsleuf van S70 ofwel afbraakfaze S72	☒	☐	☐
74		gevekt	gogrbr		BST, klkmo			☐	☐	☐
75			dobrgr	zand	HK, BST, wi klik			☒	☐	☐
76		gevekt	dobrgl	zand	HK, BST, klkmo			☒	☐	☐
77					BST, wi en gl kl	muur	bst (16x7x4cm) en gl klkmo; verbouwing of aanvulling in bst (18,5x8,5x4c	☒	☐	☐
78	rechthoekig				BST, gr mo (klik	put	bst (17x7,5x4,5cm); binnenzijde met cementmo bestreken; anderhalfstee	☐	☐	☐
79					BST, ligr klkmo	muur	bst (18,5x8x5cm); laag kops, laag streks; drainagegaten op regelmatige af	☒	☐	☐
80					BST, liglwi klkm	muur	bst (17x7,5x4,5cm); laag kops, laag streks	☐	☐	☐
81					BST, wigl klkmo	muur	bst (17,5x7,5x4,5cm)	☐	☐	☐

Spoor	Vorm	Vulling	Kleur	Textuur	Inclusies	Categorie	Opmerkingen	Doorsne	Vondste	Mo
82					BST, wigl klkmo	muur	bst (16,5x7,5x4cm); onduidelijk verband	☐	☐	☐
83					BST, gl klkmo	muur	bst (17,5x7x4,5cm); anderhalfsteense dikte	☐	☐	☐
84			dobr	zand	BST, klkmo	kuil		☒	☐	☐
85			dogrbr	zand en puin			vulling van S78	☐	☐	☐
86	rond		ligr	zand	((HK))		natuurlijk? Of paalkuiltje?	☐	☐	☐